

Ведмідь бурий (*Ursus arctos*) у національному парку Вижницький

Наталя Галущенко, Руслан Самігулін, Зіна Різниченко, Галина Марчук

Національний природний парк «Вижницький» (Берегомет, Україна)
Email: vyzhpark@ukr.net; orcid: 0000-0002-7225-8620

HALUSHCHENKO, N., R. SAMIGULIN, Z. RIZNYCHENKO, H. MARCHUK. The brown bear (*Ursus arctos*) in the Vyzhnytsia National Park. — The article presents the results of long-term monitoring of brown bears (*Ursus arctos*) in the Vyzhnytsia National Nature Park, located in the low-mountain part of the Bukovinian Carpathians. The analysis covers data from taxonomic records and the Chronicle of Nature for the period from 1997 to 2024, camera traps and the SMART digital application for the period 2022–2024. Registration in 1997–2021 was sporadic, but since 2022, after the introduction of SMART technologies, the quality of records has improved significantly allowing bear activity to be recorded throughout all seasons, including the winter months. According to camera trap data, the bear is mainly nocturnal, and in autumn 2024 it was observed near populated areas. The results confirm the importance of systematic monitoring and conservation of ecological corridors to maintain the stability of the species' population.

Вступ

Національний природний парк «Вижницький» розташований у південно-західній частині Чернівецької обл. в низькогірній частині Буковинських Карпат. Площа парку 11369 га, його територія витягнута на 26 км з північного заходу на південний схід, ширина змінюється від 4 до 8 км. Понад 90 % території НПП вкрито мішаними та листяними лісами [Коржик *et al.* 2005].

Одним з основних завдань заповідників та національних природних парків є збереження біорізноманіття, і особлива увага має приділятися найбільш вразливим видам, чисельність яких сильно залежить від стану збереженості масивів лісу та існуванню екологічних коридорів між такими ділянками.

Одним з таких видів є ведмідь бурий. Вразливість цього виду спричинена його біологічними особливостями. Хоч він і належить до хижаків, але близько 70 % його раціону складають рослини. Ведмежі кормові рослини зростають в різних локалітетах і змінюють одні одних протягом вегетаційного періоду, тому ведмедям у пошуках поживи доводиться часто змінювати місця свого перебування. Тимчасові індивідуальні ділянки окремих особин можуть охоплювати від 500 до 1000 га залежно від кількості кормів на них [Довганич 2004]. А якщо враховувати сезонні міграції в пошуках нових кормових ділянок, то ця площа зростає на порядок [Довганич 2011].

Згідно з даними з літератури, в Карпатській лісомисливській області за 40-річний період в межах 1969–2009 рр. чисельність популяцій ведмедя змінювалася хвилюподібно [Делеган *et al.* 2011]. У Чернівецькій обл. протягом 1971–2009 рр. було 8 періодів зменшення та 9 періодів збільшення чисельності. Середня тривалість періодів зменшення чисельності популяції ведмедя в Чернівецькій обл. становила 1,5 роки (від 1 до 3 років) і була найменшою серед інших областей Карпатського регіону [Делеган *et al.* 2011]. Тривалість періодів збільшення чисельності коливалася від 1 до 10 років (1986–1995) та в середньому складала 2,9 років. Періоди з найменшою чисельністю ведмедя в Чернівецькій обл. 1972–1973, 1999–2000, з найбільшою — 1993–1994 рр. [Делеган *et al.* 2011].

Мета роботи — проаналізувати дані досліджень стану перебування ведмедя бурого на території НПП «Вижницький» за матеріалами з Літопису природи Парку, додатку SMART та фотопасток за період 1995–2024 рр.

Результати та обговорення

Дані таксації за період з 1997 по 2024 рр. узагальнено на рис. 1. За результатами багаторічних таксаційних обліків, середня багаторічна чисельність ведмедя за весь період складає 0,3 ос., в таксаційних обліках він траплявся лише в період з 1997 по 1999 роки, та у 2023–2024 рр., в інші роки його не реєстрували.

Відомо, що протягом 2007–2009 рр. в межах території Парку працівники реєстрували 2–3 ведмедів [Стратій & Хоєцький 2011]. Згідно з іншими джерелами [Делеган *et al.* 2011], у період з 2006 по 2009 р. відзначали збільшення чисельності ведмедя в Чернівецькій обл. Також в Літописі природи Парку за 2019 р. є фото слідів ведмедя. Можна зробити висновок, що ведмедів на території Парку час від часу реєстрували, але реєстрації не мали систематичного характеру і відображення в Літописі.

З 2022 р. з появою в НПП «Вижницький» смартфонів зі встановленим додатком SMART реєстрація слідів ведмедя стала більш якісною й упорядкованою. Так, у 2023 р. сліди ведмедя реєстрували з 8 квітня по 26 вересня, а також взимку, загалом було 7 реєстрацій. У 2024 р. реєстрували у SMART з 6 лютого по 1 грудня, загалом 15 реєстрацій в усі пори року.

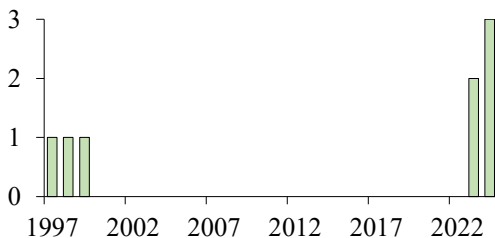

Рис. 1. Результати таксаційних обліків ведмедя бурого в період з 1997 по 2024 рр.

З огляду на те, що останні 2 зими (2023–2024 рр.) були достатньо теплими, ведмедя реєстрували й в зимові місяці (рис. 2).

На фотопастках ведмедів реєстрували протягом 2023–2024 рр. у квітні, вересні, жовтні й листопаді (табл. 1), в темну пору доби, переважно вночі (рис. 3–4). Фото ведмедя з фотопасток представлено на рис. 4.

Рис. 2. Сліди ведмедя бурого в різні пори року за даними SMART: ліворуч С. І. Овадюк 27.11.2024; по центру фото Р.Ш. Самігулін, 3.04.2024; праворуч фото В. С. Шегета, 5.12.2024.

Таблиця 1. Реєстрації ведмедя на фотопастки протягом 2023–2024 років

Дата	Час	Кіль- кість	Час доби	Дата	Час	Кіль- кість	Час доби
10.04.2023	22:45	1	вечір	29.10.2023	0:50	1	ніч
10.04.2023	5:54–6:02	1	ранок	03.11.2023	18:12	1	вечір
11.04.2023	1:28–2:40	1	ніч	03.04.2024	22:00	1	ніч
21.09.2023	21:32–22:01	1	вечір	03.04.2024	22:49–23:28	1	ніч
22.09.2023	1:31–2:31	1	ніч	04.04.2024	0:07	1	ніч
12.10.2023	6:08	1	ранок	21.09.2024	8:02	1	ранок
12.10.2023	1:22	1	ніч	03.10.2024	7:15	1	ранок

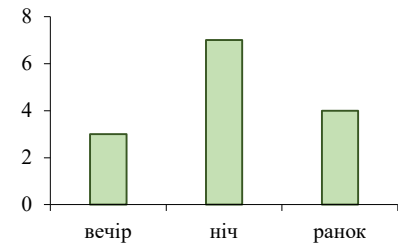

Рис. 3. Добова активність ведмедя за реєстраціями на фотопастках протягом 2023–2024 рр.

Рис. 4. Ведмідь на фото з фотопасток в НПП «Вижницький»: вгорі ліворуч — 11.04.2023; вгорі праворуч — 03.11.2023; знизу ліворуч — 21.09.2024; знизу праворуч — 03.10.2024.

Висновки

Згідно з даними з фотопасток та додатку SMART, можна сказати, що на території Парку трапляється 3–4 особи ведмедя бурого, тобто щільність складає 0,3 ос. на кв. км. Восени 2024 р. ведмідь був дуже активним, його бачили поблизу населених пунктів, в тому числі таких достатньо великих, як с. Берегомет та с. Лукавці.

В рамках «Національного плану дій по відновленню популяції ведмедя бурого» працівники Парку проводять еколого-виховну роботу з дітьми та школярами, роз'яснювальну роботу з місцевим населенням.

Подяки

Щира подяка Франкфуртському зоологічному товариству за обладнання для проведення досліджень. Також дякуємо співробітникам Парку С. І. Овадіюку та В. С. Шегеті за ресстрації слідів життєдіяльності ведмедя бурого.

Література

- Делеган, І. В., М. М. Лушак, І. І. Делеган. 2011. Динаміка чисельності популяції ведмедя бурого в українських Карпатах. *Науковий вісник НЛТУ України*, **21** (8): 16–24.
- Довганич, Я. О. 2004. Стан популяцій великих хижих ссавців (ведмідь, вовк, рись) у Карпатах та підвищення ролі Карпатського біосферного заповідника у їх збереженні. *Наукові записки Державного природознавчого музею*, **20**: 51–58.
- Коржик, В. П., І. І. Чорней, І. В. Скільський, [et al.]. 2005. *Національний природний парк “Вижиницький”: природа, рекреаційні ресурси, менеджмент*. Відп. ред. В. П. Коржик. Зелена Буковина, Чернівці, 1–356.
- Стратій, В. І, П. Б. Хоєцький. 2011. Ратичні та хижі звірі в угіддях національного природного парку «Вижиницький». *Науковий вісник НЛТУ України*, **21** (13): 55–62.
- Dovhanych, Y. 2011. Brown bear's preferences in use of different habitats of the Carpathian Biosphere Reserve. *Transylvanian Review of Systematical and Ecological Research*, **11**: 183–190.

Резюме

ГАЛУЩЕНКО, Н., Р. САМІГУЛІН, З. РІЗНИЧЕНКО, Г. МАРЧУК. Ведмідь бурий (*Ursus arctos*) у національному парку Вижиницький. — У статті представлено результати багаторічного моніторингу бурого ведмедя (*Ursus arctos*) на території Національного природного парку «Вижиницький», що розташований у низькогірній частині Буковинських Карпат. Аналіз охоплює дані таксаційних обліків та Літопису природи за період з 1997 по 2024 рр., фотопасток та цифрового додатку SMART за період 2022–2024 рр. Реєстрація в період 1997–2021 мала епізодичний характер, з 2022 р., після впровадження SMART-технологій, якість обліку значно покращилася, що дозволило фіксувати активність ведмедя в усі пори року, включно з зимовими місяцями. За даними фотопасток, ведмідь проявляє переважно нічну активність, а восени 2024 р. його спостерігали поблизу населених пунктів. Отримані результати підтверджують важливість систематичного моніторингу та збереження екологічних коридорів для підтримки стабільності популяції виду.